

2.10.2013

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, kirjaamo.stm@stm.fi

Lausuntopyyntö 20.6.2013, STM071:00/2012

LAUSUNTO TYÖRYHMÄN ESITYKSEEN LASTENSUOJELUN LAATUSUOSITUKSESTA

Kriminaalihuollon tukisäätiö on rangaistuksesta vapautuvien ja heidän omaistensa valtakunnallinen edunvalvonta- ja asiantuntijajärjestö, joka tuottaa myös kriminaalihuollon tukipalveluja kunnille ja Rikosseuraamuslaitokselle. Säätiö haluaa lausunnossaan kiinnittää erityisesti huomiota rangaistukseen tuomittujen ja heidän omaistensa tilanteeseen lastensuojelua toteutettaessa. Suomessa arvioidaan olevan 8000 - 10 000 lasta, joiden vanhemmista toinen tai molemmat ovat vankilassa. Osalla näistä perheistä on lastensuojelun asiakkuus, toiset tarvitsisivat ennaltaehkäisevää tukea tai ainakin vankeuden aikaisia tukipalveluja.

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää esitystä lastensuojelun laatusuosituksista tarpeellisina ja tervetulleina. Työryhmä on tehnyt hyvää työtä. Suosituksissa otetaan kantaa keskeisiin asioihin lastensuojelun laadun parantamiseksi. Monet ehdotuksista vahvistavat lastensuojelun asiakkaiden osallisuutta omiin asioihinsa.

Lapsen edun korostaminen on hyvä lähtökohta ja pohjautuu Lapsen oikeuksien sopimukseen. Hyvän hallinnon vaatimukset, asiakkaiden asiallinen ja kunnioittava kohtelu ja perusteiden esittäminen asiakastyön eri vaiheissa tehtäville toimenpiteille ovat tärkeitä. Tähän liittyy riittävän ja ymmärrettävän informaation antaminen, mikä vähentää väärinymmärryksiä, pelkoja ja oikeustoimien käyttöä. Turvallisuus ja luotettavuus tarkoittavat myös sitä, että lastensuojelussa tehtävät asiat ennakoitetaan ja suunnitellaan mahdollisimman pitkälle etukäteen.

Hyvään lastensuojeluun kuuluu sekä lasten että vanhempien riittävä kohtaaminen ja kuuntelu, mihin tavoitteeseen pyritäänkin mm. lastensuojelulain 29 § uudistamisella varaamalla työntekijän työajasta tietty aika sekä lapselle että vanhemmalle ainakin aktiivisessa työvaiheessa. Sijaisperheen kuuleminen lapsen tuen tarpeesta ja sijaisperheen tukeminen ovat erittäin tärkeitä samoin kuin lapsen kuuleminen sijoituksen aikana ilman sijaisperheen läsnäoloa, jolloin voidaan selvittää lapsen kohtelua sijaisperheessä.

Hyvään lastensuojeluun kuuluu asiakassuunnitelmien tekeminen ja päivittäminen vähintään kerran vuodessa, mutta tarvittaessa useamminkin. Suosituksissa nostetaan hyvin esiin vanhemmalle tehtävän asiakassuunnitelman tärkeys vanhemmuuden tukemiseksi ja lapsen edun toteutumiseksi. Suosituksissa korostetaan myös mm. lastensuojelun työntekijän, perheen ja muiden viranomaisten neuvottelua muiden viranomaisten mahdollisuuksista tukea lapsen etua ja auttaa vanhempien kasvatusta.

Vankeusrangaistusta suorittavien kohdalla keskeinen viranomainen on Rikosseuraamuslaitos ja sen työntekijät (erityisesti sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön erityisohjaajat). Yhteistyö toimii hyvin vankilaan vanhemman kanssa sijoitettujen lasten osalta, mutta muiden lasten ja vanhempien osalta yhteistyötä tulee kehittää. Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjauksissa korostetaan lapsen edun toteutumista mm. tapaamisissa ja muussa yhteydenpidossa vankilassa olevaan vanhempaan sekä vanhemmuuden tukemista yhteistyöllä kunnan lastensuojelun ja muun sosiaalitoimen kanssa. Vankilan

2.10.2013

perheosaston osalta yhteistyön vaatimukset korostuvat, koska kyseessä on äärimmäinen erityisryhmä, jonka kuntoutumisen tuki hankitaan ostopalveluna. Tällöin toimintaa ja sen tavoitteiden toteutumista tulee myös riittävästi valvoa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö korostaa, että vankeusrangaistusta suorittavat vanhemmat on otettava mukaan lastensuojelun työskentelyn kaikkiin vaiheisiin lähtien tietojen saannista (asiakirjat) ja kutsusta palavereihin. Vankilassa oleva vanhempi voi usein osallistua lapsen asiakassuunnitelman tekoon, kun kutsu saadaan vankilaan riittävän ajoissa. Vaihtoehtoisesti on myös mahdollista, että lastensuojelun työntekijä tapaa vanhempaa vankilassa. Vanhemmalle tehtävä asiakassuunnitelma on hyvä sovittaa yhteen Rikosseuraamuslaitoksessa vangille tehtävien suunnitelmien kanssa.

Vankeusrangaistusta suorittavat ja heidän omaisensa ovat erityisryhmä, joiden tarpeet poikkeavat monesta muusta ryhmästä ja vaativat erityisosaamista mm. vankeusrangaistuksen vaikutuksista lapseen ja perheeseen sekä vankeusrangaistuksen suorittamisesta ja vankilaolosuhteista. Erityisosaamisen lisäksi tämä asiakasryhmä tarvitsee intensiteetiltään tiivistä työskentelyä ja työn resursointia.

Yhdyskuntaseuraamuksissa tuomio suoritetaan siviilissä, ja tällöin yhteistyökumppaneina ovat yhdyskuntaseuraamustoimistot ja niiden rikosseuraamustyöntekijät. Yhteistyötä lastensuojelun kanssa tehdään erityisesti, kun kyse on nuoresta rikosentekijästä tai selvitetään koevapautteen tai valvontarangaistukseen liittyviä edellytyksiä; tällöin kuullaan lapsia ja perheitä kotona suoritettavasta tuomiosta. Lapsen kuuleminen ja mielipiteen selvittäminen luotettavalla tavalla vaatii erityisosaamista sitä enemmän mitä pienemmästä lapsesta ja vaikeammasta tilanteesta on kysymys. Muodollisen pätevyyden lisäksi lastensuojelun työntekijöillä tulisi olla täydennyskoulutusta lasten kuulemisesta ja mielipiteen selvittämisestä.

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää hyvänä sitä lähtökohtaa, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä koordinoisi lastensuojeluasiaan liittyvää viranomaisyhteistyötä. Linjaus on samansuuntainen kuin sosiaalihuoltolakiin esitetty vastuutyöntekijä ja parantaisi palvelujen saantia, tiedonvaihtoa ja vähentäisi asiakkaiden pompottelua.

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tehtävärakenteen selkiyttäminen siten, että varattaisiin erilliset resurssit lastenvalvontaan, huoltoriitojen sovitteluun ja valvottujen tapaamisten järjestelyyn, ja että jokainen lastensuojelun yhteistyötaho vastaisi oman alan palveluiden avulla lapsen/nuoren/vanhempien tuen ja avun tarpeesta, ovat kannatettavia. Samoin se, että aikuisille suunnatuissa palveluissa osattaisiin selvittää ja huomioida asiakkaiden lasten tuen tarpeet. Nämä on pääasiassa mahdollista toteuttaa vain kooltaan suuremmissa kunnissa tai laajemmassa kuntayhteistyössä, mitä kunta- ja sote-rakenteen uudistus tukeekin.

Kriminaalihuollon tukisäätiö haluaa kiinnittää huomiota siihen, että asiakkuuden kriteerinä eri palveluissa tulee olla tuen tarve; lastensuojelun asiakkuutta ei enää vaadita muiden palvelujen saannin ehtona.

Kriminaalihuollon tukisäätiö tukee sitä, että lastensuojeluilmoituksen tehneelle taholle annetaan tieto ilmoituksen vastaanottamisesta sekä asiaa hoitavan tahon yhteystiedot.

2.10.2013

Monet työryhmän suosituksista parantaisivat toteutuessaan muodollisesti pätevän henkilöstön saantia lastensuojelun tehtäviin. Tähän suuntaan vaikuttaisivat erityisesti lastensuojelun tehtävärakenteen ja yhteistyötahojen toiminnan selkiyttäminen, riittävän ajan varaaminen lastensuojelun asiakastyöhön, mahdollisuus muun asiantuntemuksen käyttöön ja arvioinnin kehittäminen. Henkilöstön usein vaihtuessa huomiota tulisi kiinnittää uusien työntekijöiden perehdyttämiseen ja koulutukseen.

Lastensuojelussa tarvittavat muutokset edellyttävät lisäresursseja. Tavoitteena on, että muut kunnan palvelut hoitaisivat osansa lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeista, ja lastensuojelun asiakkaina olisivat vain ne, jotka todella tarvitsevat lastensuojelun apua ja toimenpiteitä. Tällöin lastensuojelun henkilöstömäärä kannattanee suhteuttaa aikaan.

Maarit Suomela
Kehittämispäällikkö

Marjatta Kaurala
Asiamiessosiaalityöntekijä